

Vladimir Vujanović*, Dragan Karadžić**, Milosav Anđelić***

NAĀAZ BORA KRIVULJA (*PINUS MUGO TURRA*) NA LOVCENU

U flori Lovćena zabilježeno je oko 1300 razliĉitih vrsta, od kojih je znatan broj endemskih biljaka užeĝ ili šireĝ rasprostranjenja, kao i neki relikti (5).

Zastupljen je mali broj vrsta ĉetinarskog drveća sa vidno ograniĉenim arealom. Od prirode se javlja subendemiĉna vrsta *Pinus heldreichii* Crist.-munika, na nepristupaĉnim terenima Štirovnika i Jezerskog vrha. Adamović (1908) iznosi podatke o ovom boru, osporavajući Panĉiću da je u pitanju *Pinus laricio*, a što je sinonim za *Pinus nigra* Arn.(crni bor). Takođe, prisutna je i rijetka dekorativna vrsta *Taxus baccata* L.-tisa, na lokalitetima Vuĉje rupe, Trešnja i dr. Tomić - Stanковиć (1970) daje detaljne podatke o flori, ukljuĉujući dendrofloru Lovćena.

Višegodišnjim pošumljavanjima na ovim prostorima unesene su razliĉite ĉetinarske vrste drveća *Pinus nigra* (vrni bor), *Pinus silvestris* L.(bijeli bor), *Picea abies* Karst. i neke druge na manjim površinama.

U dendroflori Lovćena, po svemu sudeći, do sada nije bila zabilježena vrsta *Pinus mugo* Turra.(=P.Montana Mill.: P.mughus Scopoli) - bor krivulj, klekasti bor ili planinski bor. Mi smo ga pronašli jula 1993. godine na lokalitetu Ivanova korita, izmeĉdu Rupa i Blatišta, na cca 1100 mnv. (Karta 1, Sl.1).

Utvdili smo da se radi o *Pinus mugo* var. *mughus* (Scop.) Zenari (sl.2). Anatomsko morfološke karakteristike ovog varijeteta poklapaju se sa podacima Jovanića (1951,1971), Vuĉićevića (1987) i Vidakovića (1982). Prema istim autorima, ovaj varijetet dolazi u istoĉnim Alpima i na Balkanu, gdje ĉini gornju granicu šumske vegetacije (Karta 2).

Šume krivulja na Lovćenu karakteriše grupimiĉan raspored poleglih stabala do visine 3,0 m. Dolaze na kreĉnjaĉkim blokovima stijena i u depresijama sa ireverzibilnom mikroklimom. Sliĉne šume, na okolnom podruĉju, izgraĉuje *Juniperus nana* Willd., kao degradacioni oblik zajednice bora krivulja.

Uz pretpostavku da se dokaže prirodno porijeklo sastojinama bora krivulja na Lovćenu (jer bi, prema nekim podacima, ova vrsta bila ovdje vještaĉki zasaĉena u

* Mr Vladimir Vujanović, Šumarski fakultet-Beograd.

** Dr Dragan Karadžić, Šumarski fakultet-Beograd.

*** Dipl.ing.Milosav Anđelić, JP Nacionalni parkovi Crne Gore.

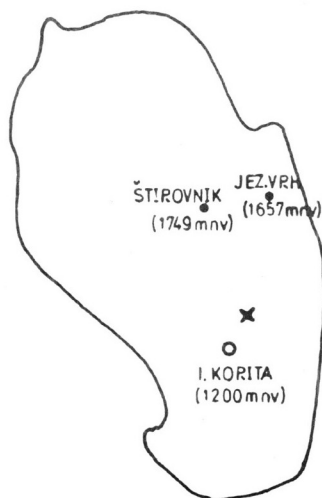
periodu poslije 1950.), otvorilo bi se i pitanje vrste asocijacije. Bilo da se radi o već opisanoj zajednici u Crnoj Gori (*Pinetum mughi montenegrinum* Bleč.), opisanoj u našoj zemlji (Horvat, 1950; Jovanović, 1971 i Rauš, 1976; Stefanović, 1986; Tomić, 1992) ili, možda, o sasvim novoj.

LITERATURA

1. Adamović L. (1908): *Die Panzerföhre im Lovčengebrige*, Magyar Bot. Lapok Z., 200-203.
2. Horvat I. (1950): *Šumske zajednice Jugoslavije*, NZH, s. 59-60, Zagreb.
3. Jovanović B. (1951): *Priručnik za određivanje dendroflora*, Naučna knjiga, s. 14-15, Beograd.
4. Jovanović B. (1971): *Dendrologija sa fitocenologijom*, Naučna knjiga, Beograd.
5. Nacionalni park LOVČEN: *Prostorni plan područja posebne namene*, Ljubljana, 1983.
6. Naučno veće vegetacijske karte Jugoslavije: *Prirodna potencijalna vegetacija Jugoslavije*, s. 44-45, IUFRO, Ljubljana, 1986.
7. Rauš Dj. (1976): *Šumarska fitocenologija*, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, s.245-247, Zagreb.
8. Stefanović V. (1970): *Fitocenologija*, 208-210, Svetlost, Sarajevo.
9. Tomić-Stanković K. (1970): *Vegetacija Lovčena u Crnoj Gori*, Priština (Posebno izdanje).
10. Tomić Z. (1992): *Šumske fitocenoze Srbije*, Univerzitet u Beogradu, s.104-105, Beograd.
11. Vidaković M. (1982): *Četinjače - morfologija i varijabilnost*, JAZU, 456-459, Zagreb.
12. Vukićević (1987): *Dekorativna dendrologija*, Naučna knjiga, s.105-107, Beograd.

PRILOZI

NP LOVČEN

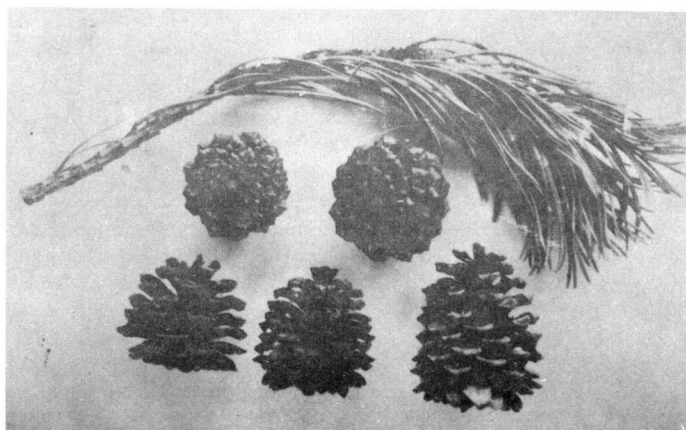

Karta 1.
- Lokalitet
bora krivulja
(*Pinus mugo*
Turra)
na Lovčenu

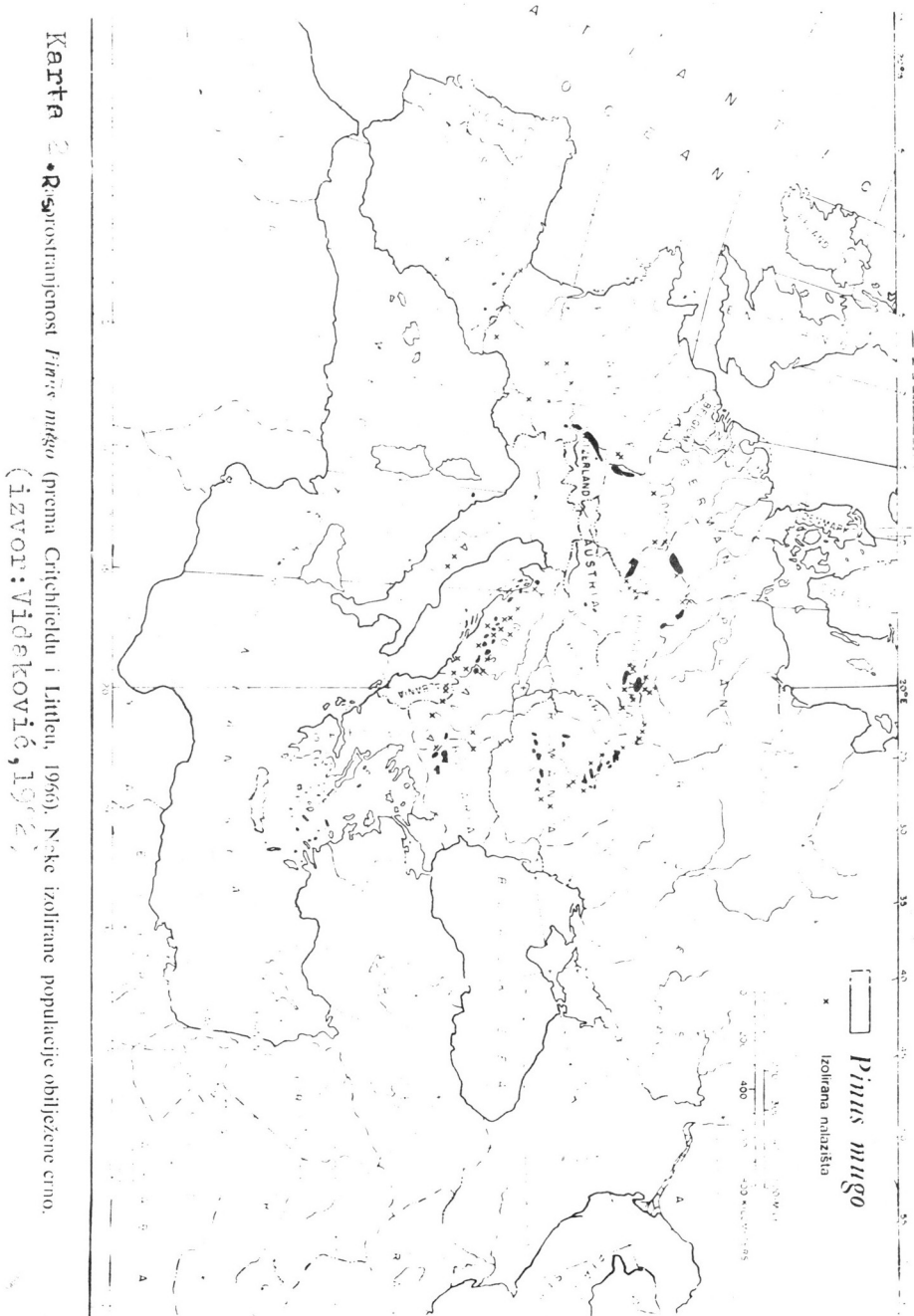
× lokalitet krivulja (*Pinus mugo* Turra)

Slika 1.-Sastojina bora krivulja na blokovima krečnjačkih stijena, lokalitet "Rupe" (original)

Slika 2.- Grana sa četinarima i tipovi šiškarki *Pinus mugo* var. *mughus* (Scop.) Zenari (original)

Karta 2.- Rasprostranjenost *Pinus mugo* (prema Critchfieldu i Littleu, 1966). Neke izolovane populacije obilježene crno (Izvor: Vidaković, 1982)